

Perusopetuksen ilmapuntari

Missä mennään ja miltä tuntuu

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Ajankohtainen viitekehys	4
2.1 Perusopetus ja hallitusohjelma 2023	5
2.2 Perusopetuksen rahoitus.	6
3. Tulokset	8
3.1 Kyselyn toteutus	8
3.2 Suuret ryhmäkoot huolestuttavat erityisesti luokanopettaja	9
3.2.1 Oppilaiden tuen tarpeita ei huomioida riittävästi ryhmäkoossa.	11
3.2.2 Suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2) oppilaiden määrä opetusryhmissä	12
3.2.3 Valmistavan opetuksen lainsäädäntöä kehitettävä	13
3.2.4 Resurssiopettajista apua suuriin ja monimuotoisiin ryhmiin.	16
3.3 Oppimisen tuki koetaan riittämättömäksi	17
3.4 Opetusta häiritseviin tekijöihin kaivataan mahdollisuuksia puuttua	19
3.5 Muut kyselyn teemat	20
3.5.1 Luokanvalvojan työn kuormitus kasvanut.	20
3.5.2 Tarve oppilaanohjaukselle kasvanut oppivelvollisuusudistuksen myötä	21
4. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	23
Kuviot	25

PERUSOPETUKSEN ILMAPUNTARI

Missä mennään ja miltä tuntuu

Tekijät: Vastuuasiantuntija: Pauliina Viitames. Raportin laadintaan osallistuneet: tutkija Vesa Ilves ja korkeakouluharjoittelija Aili Nissilä.

1. Johdanto

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ ry haluaa olla selvillä siitä, mitä koulujen arjessa oikein tapahtuu. Siksi toteutamme säännöllisesti ajankohtaiskyselyitä, joiden avulla kuulemme myös sellaisten jäsentemme tunteja ja näkemyksiä, jotka eivät muutoin olisi aktiivisesti ottamassa asioihin kantaa. Jokaisen jäsenemme kuulumiset ovat tärkeitä ja auttavat meitä järjestönä tekemään entistä vaikuttavampaa edunvalvontaa.

Perusopetuksen kyselyllä halusimme tietää tarkemmin mm. sen, kuinka oppimisen tuki kouluissa toimii eli saavatko oppilaat heille lain mukaan kuuluvan tuen ja kuinka se käytännössä järjestetään. Kysyimme myös sitä, miten tarpeellisenä opettajat näkevät valmistavan opetuksen tarjoamisen sellaisille maahan tulleille lapsille ja nuorille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei vielä ole riittävää ns. yleisopetuksen ryhmissä opiskeluun.

Opetusryhmien kokojen kasvua OAJ on seurannut huolestuneena ympäri Suomea. Liian suuret opetusryhmät nousivatkin tässä kyselyssä suurimmaksi peruskoulujen arkea kuormittavaksi epäkohdaksi ja pikimmiten korjausta edellyttäväksi asiaksi.

Tämä ajankohtaiskysely toteutettiin helmikuussa 2024 ja kyselyyn vastasi määräaikaan 29.2. mennessä 1459 perusopetuksen opettajaa, esihenkilöä tai opinto-ohjaajaa. Vastaavanlainen kysely toteutettiin joului- ja tammikuussa myös ammatillisen koulutuksen ja lukion opettajille. Kyselyiden keskeisiä tuloksia julkaistiin 19.3. pidetyssä tiedotustilaisuudessa ja on erikseen esitelty mm. opetus- ja kulttuuriministeriön virkamiehille.

Kyselyiden tuloksia perksi ansiokkaasti korkeakouluharjoittelija Helsingin yliopistosta, jonka käsialaa ovat myös raporteissa nähtävät lukuisat kuvaajat.

2. Ajankohtainen viitekehys

PERUSOPETUKSELLA TARKOITETAAN oppimäärää, jota annetaan oppivelvollisille peruskoulussa. Perusopetuksen oppimäärä on laajuudeltaan yhdeksänvuotinen. Järjestämistä, opetusta, arviointia, työaikaa sekä mm. kurinpitoasioita säädelään perusopetuslaissa, jota täsmennetään valtioneuvoston asetuksilla sekä opetussuunnitelman perusteilla.

Suomessa yleisimmin perusopetusta järjestävät kunnat, joiden lakisääteisiin velvoittaviin tehtäviin se kuuluu. Lisäksi rekisteröity yhteisö tai säätiö voi järjestää opetusta luvanvaraisesti ja tarkoin edellytyksin, mutta opetusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Peruskouluun kohdistuu paljon paineita, koska se kattaa ainoana yhteiskunnallisena palveluna koko ikäluokan ja myös siksi, että siellä luodaan pohja myöhempien jatkotutkintojen suorittamiseksi. Peruskoulun rakenne on säilynyt lähes muuttumattomana sen alkamisesta 1960–1970 lukujen taitteesta lähtien.

Perusopetus järjestetään luokanopettajien antamana opetuksena, eri oppiaineiden opettajien antamana aineenopetuksena, oppilaanohjaajien antamana oppilaanohjauksena sekä erityisopettajien antamana erityisopetuksena.

Vuosiluokilla 1–6 opetus on pääosin luokanopetusta ja vuosiluokilla 7–9 pääosin aineenopetusta, ellei opetussuunnitelmassa toisin määrätä.

Suomalaista peruskoulua on pidetty muualla maailmassa esimerkillisenä tapana toteuttaa lasten ja nuorten yhdenvertainen mahdollisuus saada maksuton, mutta laadukas koulutus turvaamaan jatko-opinnoissa onnistuminen. Kansainvälisiä vieraita onkin usein käynyt tutustumassa suomalaisen koulutusjärjestelmän kruununjalokiveen.

Oppimistulokset kansainvälisissä PISA-tilastoissa ovat olleet viime vuosiin asti vertailumaiden kärkiluokkaa. Vuoden 2022 ja sitä edeltävissä PISA-tuloksissa aina vuodesta 2012 alkaen tulokset ovat kuitenkin laskeneet. Nämä laskusuunnassa olevat tulokset ovat käynnistäneet aina kulloisessa maan hallituksessa tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin perusopetuksen kehittämiseksi.

Orpon hallituksen vuoden 2023 hallitusohjelmassa ei vielä tiedetty viimeisissä PISA-tuloksissa tapahtunutta osaamistason laskua, mutta sitä ennakoiden ja edellisiin tuloksiin perustuen ohjelmassa esitetään perusopetukselle kehittämistoimenpiteitä.

OAJ teki edellisen perusopetusta koskevan kyselyn jäsenilleen vuoden 2022 alussa ja sen tarkoituksena oli selvittää ennen kaikkea sitä, kuinka vuonna 2021 voimaan tullut oppivelvollisuus uudistus näkyi peruskoulujen arjessa. Kysely oli nimeltään Perusopetuksen ilmapuntari ja sen tulosten perusteella oppivelvollisuus uudistus jakoi opettajien mielipiteitä. Erityisesti oppimisen tuki nousi kyselyssä esille riittämättömänä.¹

Edellä mainittujen oppimistuloksiin liittyvien huolestuttavien näkymien lisäksi nyt toteutettuun ajankohtaiskyselyyn liittyy toiselta asteelta, niin ammatillisilta kuin lukioiden opettajilta, tullut vahva kokemus siitä, että opiskelijat tulevat nykyisin perusopetuksesta aiempaa heikommilla tiedoilla ja taidoilla jatko-opintoihin. Tästä haluttiin tämän kyselyn avulla selvittää perusopetuksen opettajien näkemyksiä.

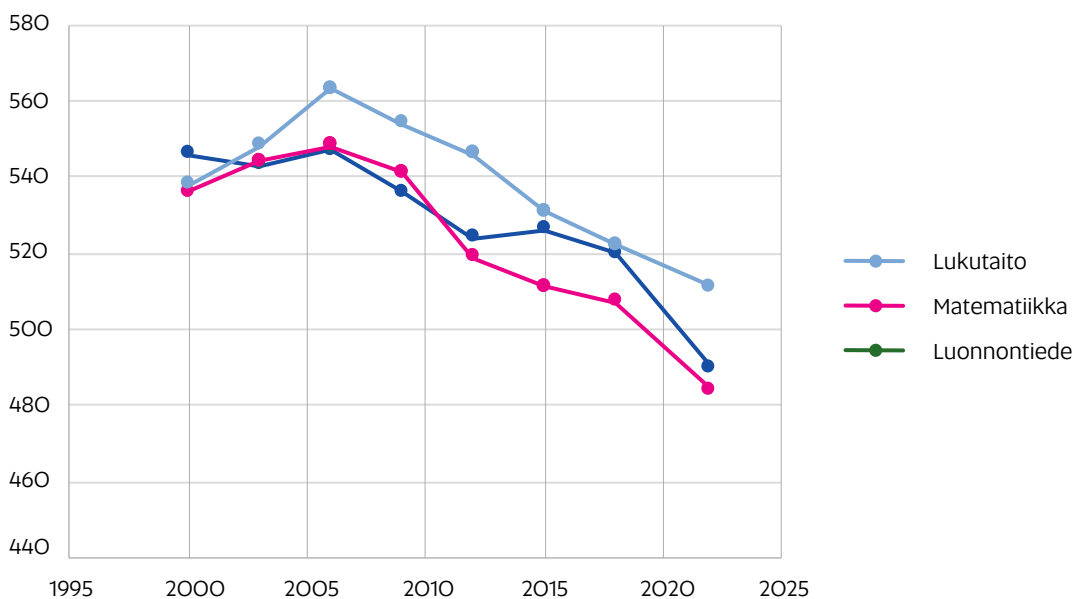
¹ OAJ 2022. Perusopetuksen ilmapuntari. Peruskoulun nykytila – missä mennään ja miltä tuntuu. https://www.oaj.fi/globalassets/julkaisut/2022/oaj_perusopetuksen_ilmapuntari_final.pdf

2.1 Perusopetus ja hallitusohjelma 2023

ORPON HALLITUKSEN vuonna 2023 laatimassa hallitusohjelmassa on paljon hyviä ja kannatettavia esityksiä perusopetukseen liittyen. Tärkeimpänä ns. punaisena lankana ohjelmassa ovat kirjaukset, joilla korostetaan perustaitojen ja -valmiuksien tärkeyttä sekä työrauhan merkitystä niin opettajille kuin oppilaillekin.

Konkreettisenä toimenpiteenä hallitus kasvattaa perusopetuksen vähimmäistuntimäärää kolmella (3) vuosiviikkotunnilla ja ne on tarkoitus kohdentaa luku-, kirjoitus- ja laskutaidon opettamiseen, eli käytännössä äidinkielen ja matematiikan oppitunteihin. Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2025. Tämä uudistus myös korvataan kunnille täysimääräisesti peruspalveluiden valtionosuuksina.

Suomessa käytetään opetukseen/opiskeluun vähemmän aikaa kuin monissa muissa verrokkimaissamme, mutta oppimistulokset ovat kuitenkin korkealla tasolla. OAJ on siitä huolimatta pitkään vaatinut, että etenkin alaluokkien koulupäivien kesto tulisi pidentää juuri äidinkielen ja matematiikan tunteja lisäämällä.

Kaavio 1. OECD, PISA 2022

Toinen konkreettinen uudistus liittyy oppimisen tukea koskevan lainsäädännön muuttamiseen sellaiseksi, että oppilaat saavat riittävästi tarvitsemaansa tukea ja opetushenkilöstön hallinnollista taakkaa kevennettäisiin. Lakimuutoksen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2025. Lakiuudistuksen myötä oppimisen tuen lainsäädäntöön on tarkoitus tulla 100 milj. € vuosittaista lisärahoitusta, mikä on merkittävä lisärahoitus, vaikkakin vain pieni osa siitä kokonaissummasta, jota käytetään jo nykyäänkin oppimisen tuen rahoittamiseen.

Kolmas jo toteutunut asia on tasa-arvorahan vakiinnuttaminen. Vuosina 2024–2026 määrärahan suuruus on vuositasolla noin 50 miljoonaa euroa. Rahoitusta voivat saada koulujen ja varhaiskasvatuksen toimipaikat, joiden sijaintialueilla (postinumeroiden mukaan katsottuna) on heikko koulutustaso, korkea työttömyysaste tai korkea vieraskielisen väestön osuus. Rahoitusta pystyi hakemaan yhdellä hakemuksella, joka kattoi koko avustuskauden 2024–2027. Valtionavustus on tarkoitettu varhaiskasvatus- ja opetushenkilöstön palkkakustannuksiin. Esi- ja perusopetuksessa avustusta voidaan käyttää opettajien palkkaamiseen samanaikaisopettajiksi, ryhmien jakamiseen tai jakotunteihin ja avustajien palkkaamiseen. Varhaiskasvatuksessa avustusta voidaan käyttää lähien henkilöstön palkkaamiseen lapsiryhmiin suhdelukujen pienentämiseksi ja lasten tuen tarpeisiin vastaamiseksi.

Hallitusohjelman perusopetusta koskeva luku 5.1. pitää sisällään myös monia muita OAJ:n kannattamia esityksiä, mutta tässä vaiheessa hallituskautta niiden etenemisestä tai toteutumisesta ei ole tarkempaa tietoa.

OKM on käynnistänyt hallitusohjelman mukaisesti laaja-alaisen peruskoulun tulevaisuustyötä kehittävän parlamentaarisen seurantaryhmän, ja tämän ryhmän työn pohjalta tehtävät lainsäädäntömuutosesitykset sekä muut toimenpiteet valmistellaan vuoden 2025 loppuun mennessä.

Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on laatia esitys toimenpiteistä perusopetuksen oppimistulosten nostamiseksi. Työryhmän tehtävänä on luoda yhteinen näkemys perusopetuksen oppimistulosten laskuun vaikuttaneista tekijöistä sekä laatia yhteiseen näkemykseen perustuva esitys kehittämistarpeista ja toimenpiteistä oppimistulosten kääntämiseksi nousuun. Työryhmän toimikausi on 1.4.2024 – 31.5.2026. Ryhmän tulee tuottaa analyysi kansallisesta tilanteesta vuo-

den 2025 kuluessa sekä ehdotus tarvittavista kehittämistoimenpiteistä viimeistään 15.6.2026.

OKM on perustanut kolmannenkin työryhmän. Sen tehtävänä on valmistella ehdotukset opetuksen järjestäjien keskinäisen yhteistyön vahvistamisesta, koulutuksen saatavuuden varmistamisesta, perusopetuksen järjestämiseen liittyvistä kriteereistä, perusopetuksen laatukriteerien uudistamisesta, tarvittavan tietopohjan kehittämisestä sekä muista tarpeellisista uudistuksista. Työryhmä valmistelee esityksen koulutusjärjestelmän, lainsäädännön sekä rahoituksen kehittämiseksi vastaamaan väestökehityksen aiheuttamiin haasteisiin. Lisäksi työryhmä arvioi etäopetuksen hyödyntämisen mahdollisuuksia perusopetuksessa tarkkarajaisesti säädettyinä esimerkiksi valinnaisten kielten opetuksessa sekä muita innovatiivisia tapoja järjestää perusopetusta ottaen huomioon lapsen oikeudet ja edun ensisijaisuus. Työssä huomioidaan myös kielelliset oikeudet.

Ryhmän toimikausi on 1.3.2024 – 31.12.2025. Työryhmän tulee laatia esitys jatkotoimenpiteistä Lasten, nuorten ja perheiden ministerityöryhmälle 31.1.2026 mennessä.

2.2 Perusopetuksen rahoitus

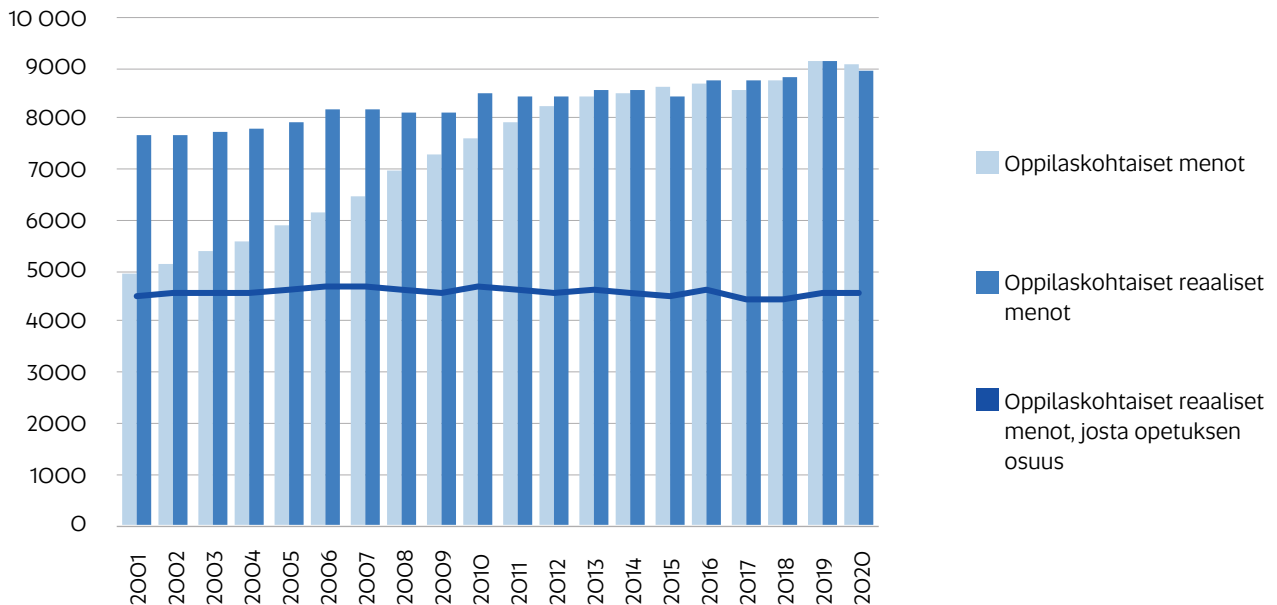
Koulutuksen perusrahoitus riittävälle tasolle ja erillinen rahoitus koulutuksen kehittämiseen

Koulutuksen rahoitus on ollut muutosten kourissa 1990-luvulta lähtien. Kipeät leikkaukset vuosien 2011–19 välillä supistivat koulutuksen rahoituspohjaa noin kahdella miljardilla. Viime hallituskaudella koulutuksen pysyvää rahoitusta on kasvatettu noin 500 miljoonalla eurolla. Tällä hallituskaudella perusopetukseen on osoitettu 200 miljoonaa euroa.

Menolisäykset on tehty pääosin velvoitteita lisäämällä, mikä ei paikkaa aikaisemmin tehtyjä leikkauksia. Samalla etenkin kuntien vastuu koulutuksen rahoituksesta on kasvanut merkittävästi.

Rahoituksen kokonaisuutta tarkasteltaessa onkin tärkeää ottaa huomioon sekä valtakunnan taso että paikallinen päätöksenteko. Kuntien vastuu koulutuksen rahoituksen tasosta on merkittävä.

Perusopetus, vuoden 2020 rahassa

Kaavio 2. Perusopetus, vuoden 2020 rahassa

Koulutuksen kehittämistä on tuettava ja toteutettava strategisina, pitkäkestoisina ja riittävän isoina kokonaisuuksina. Erilaiset lyhytkestoiset hankkeet ja pirstaleiset avustukset aiheuttavat kehittämistyöhön tehottomuutta ja kannustavat lyhytjänteisiin kehittämiskäytäntöihin.

Hankerahoituksella ei voi korvata puutteellista perusrahoituksen tasoa. Tämän takia rahoitusta tulisi kanavoida ohjauselementein valtionosuuteen ja koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseen tarkoitettuun erityisavustukseen.

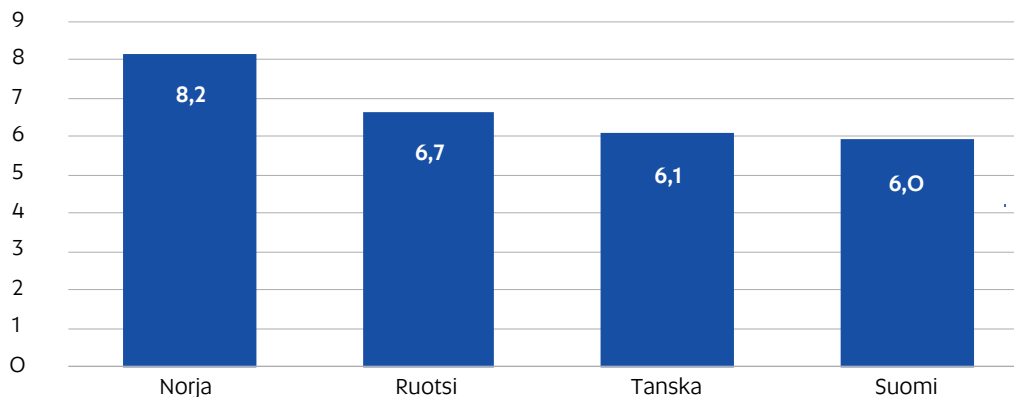
Koulutuksen rahoitusta on kehitettävä Suomessa pitkäjänteisesti sitoutumalla rahoituksen kasvuohjelmaan, jolla kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen rahoitus nostetaan pohjoismaiselle tasolle vuosikymmenen loppuun mennessä.

OECD:n rahoitusvertailuilla (Education at a Glance 2021) tämän tason saavuttaminen edellyttäisi noin 1,5–2 miljardin lisäpanostuksia Suomessa. Vuosien 2019–22 välillä koulutuksen rahoitusta on kasvatettu, mutta ero kilpailijamaihin ei ole ratkaisevasti muuttunut.

Perusopetuksen vertailu pohjoismaisittain

Koulutuksen BKT -osuudet (ei t&k) v. 2020

Kaavio 3. Perusopetuksen oppilaskohtainen ostovoimakorjattu kokonaiskustannus. Lähde OECD

3. Tulokset

3.1 Kyselyn toteutus

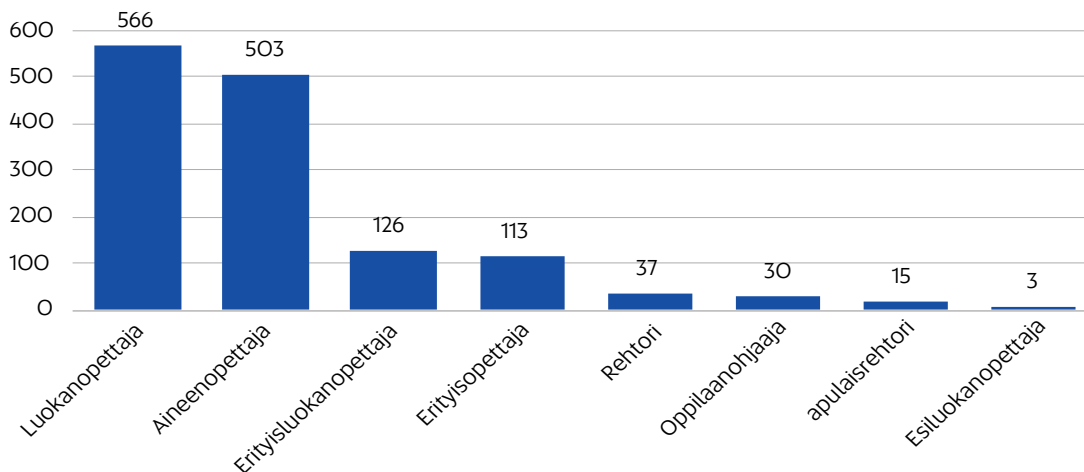
PERUSOPETUKSEN AJANKOHTAISKYSELY toteutettiin sähköisenä kyselynä, joka lähetettiin 8016:lle OAJ:n ja 500 FSL:n peruskouluissa työskenteleville jäsenille. Vastauksia saatiin 1459 ja vastausprosentti oli 17. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää jäsenten kokemuksia perusopetukselle ajankohtaisista teemoista, kuten ryhmäko'oista, oppimisen tuesta ja opetusta häiritseivistä asioista.

Kysely toteutettiin 9.-29.1.2024. Vastaajat olivat suurimmaksi osaksi luokanopettajia ja aineenopettajia, mutta vastauksia saatiin myös erityisluokanopettajilta, erityisopettajilta, rehtoreilta, oppilaanohjaajilta, apulaisrehtoreilta sekä esiluokanopettajilta.

Vastaajista 99 % oli suorittanut opettajan pedagogiset opinnot, kun 1 % ei ollut. Kuusi vastaajaa oli suorittamassa niitä parhaillaan.

Perusopetuksen ajankohtaiskyselyn kanssa lähes samanaikaisesti toteutettiin lukion ja ammatillisen 2. asteen ajankohtaiskyselyt.

Vastaajat

Kaavio 4. Vastaajien jakautuminen eri opettajaryhmiin

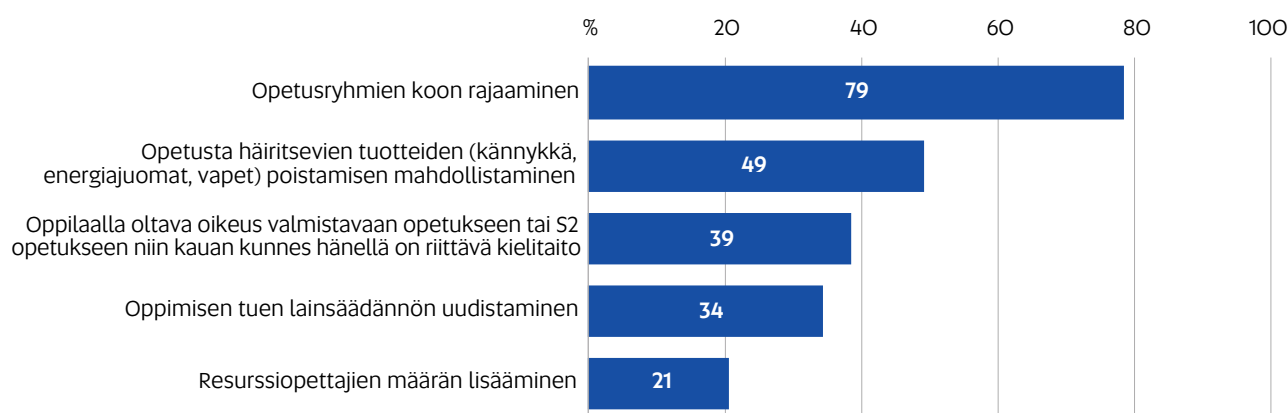
3.2 Suuret ryhmäkoot huolestuttavat erityisesti luokanopettajia

NIIN AMMATILLISEN² kuin lukion jäsenkyselyssä³ nousi vahvasti esille opettajien huoli opiskelijoiden entistä puutteellisimmista edellytyksistä toisen asteen opinnoille. Tämä luonnollisesti johtaa kysymykseen siitä, miten peruskouluja tulisi kehittää, jotta oppimistulokset eivät heikkenisi entisestään, vaan kaikille voitaisiin taata perusopetuksesta riittävät perustaidot toisen asteen opintojen aloittamiseen. Yksi opetuksen laadun kannalta perustavanlaatuisen tekijä on ryhmäkoot. Jos ryhmäkoot ovat liian suuret, opettajilla ei ole mahdollisuutta huomata kaikkia oppimisen ja koulunkäynnin haasteita ajoissa, puuttua niihin tai edes kohdata kunnolla jokaista oppijaa luokassaan.

Ryhmäkoot nousivatkin kyselyssä vastaajien suurimmaksi huolenaiheeksi. Kysyttäessä kolmea tärkeintä tai kiireellisintä koulutuspoliittista asiaa, joita OAJ:n tulisi seuraavan vuoden aikana edistää, opetusryhmien koon rajaaminen oli ensimmäisellä sijalla. Kolmen suurimman huolenaiheen joukkoon sen nosti 79 % vastaajista. Tarve ryhmäkokojen rajaamiselle korostui vielä muita (75 %) enemmän luokanopettajilla (85 %).

Näkyvissä 5 eniten valittua (N=1413)

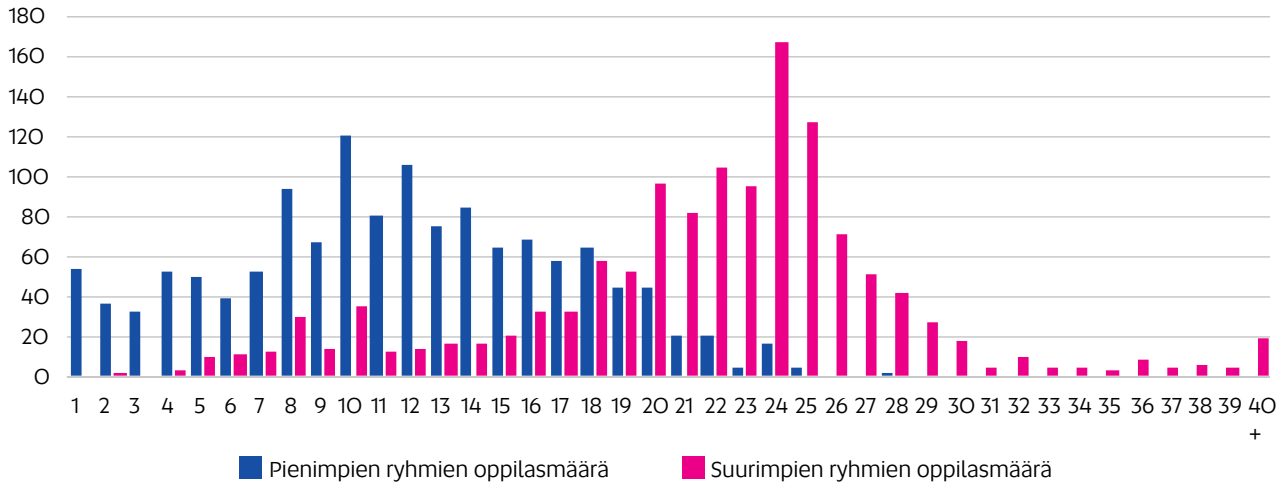

Kaavio 5. Pikimmiten muutettavat asiat

² OAJ 2024. Ammatillisen koulutuksen ilmapuntari 2024 – Missä mennään ja miltä tuntuu.

³ OAJ 2024. Lukiokoulutuksen ilmapuntari 2024 – Missä mennään ja miltä tuntuu.

Vastaajien pienimmän ja suurimman opetusryhmän oppilasmäärän hajonta

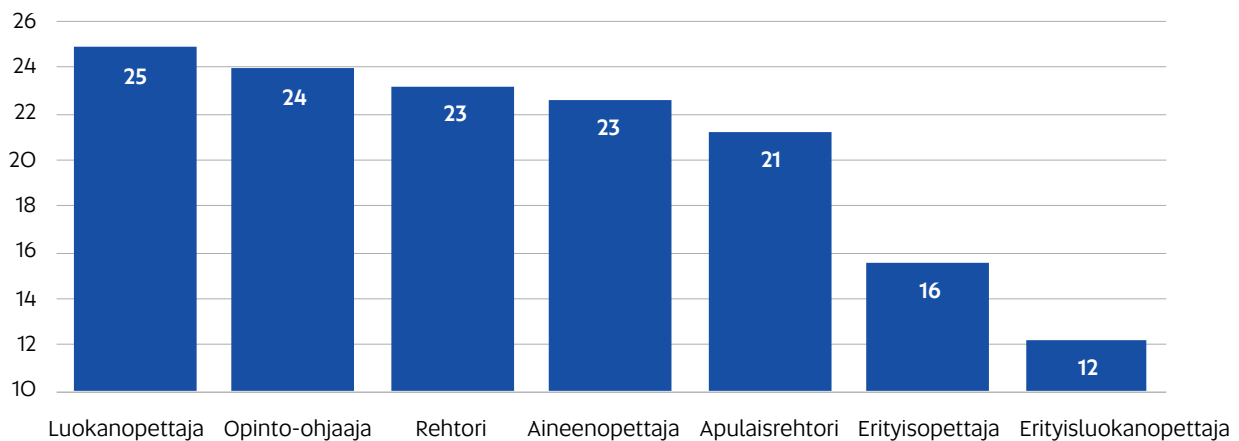

Kaavio 6. Pienimmän ja suurimman opetusryhmän oppilasmäärän hajonta

Kun muilla vastaajilla suurimman opettamansa opetusryhmän keskiarvo oli noin 20,5 oppilasta, luokanopettajilla se oli lähes 25 oppilasta. Lisäksi joka seitsemännellä (14 %) luokanopettajalla oli 30 tai useamman oppilaan opetusryhmiä. Vastaajilta kysyttiin myös pienimmän opettamansa

ryhmän oppilasmäärää. Se oli kaikilla vastaajilla keskimäärin 11,5 oppilasta ja luokanopettajilla hieman enemmän, 12,7. Ylisuurten opetusryhmien määrää voidaan pitää korkeana, koska opetusryhmän enimmäissuosituskokona perusopetuksen laatukriteereissä pidetään 20-25 oppilasta.

Suurimman opetusryhmän keskiarvo jaoteltuna opettajaryhmittäin

Kaavio 7. Suurimmat opetusryhmät keskiarvoittain jaoteltuina opettajaryhmittäin

3.2.1 Oppilaiden tuen tarpeita ei huomioida riittävästi ryhmäkoossa

LIIAN SUURET ryhmäkoot vaikeuttavat opetuksen järjestämistä ja lisähaasteen tähän tuo kyselyn perusteella tukea tarvitsevien oppilaiden määrä ryhmissä.

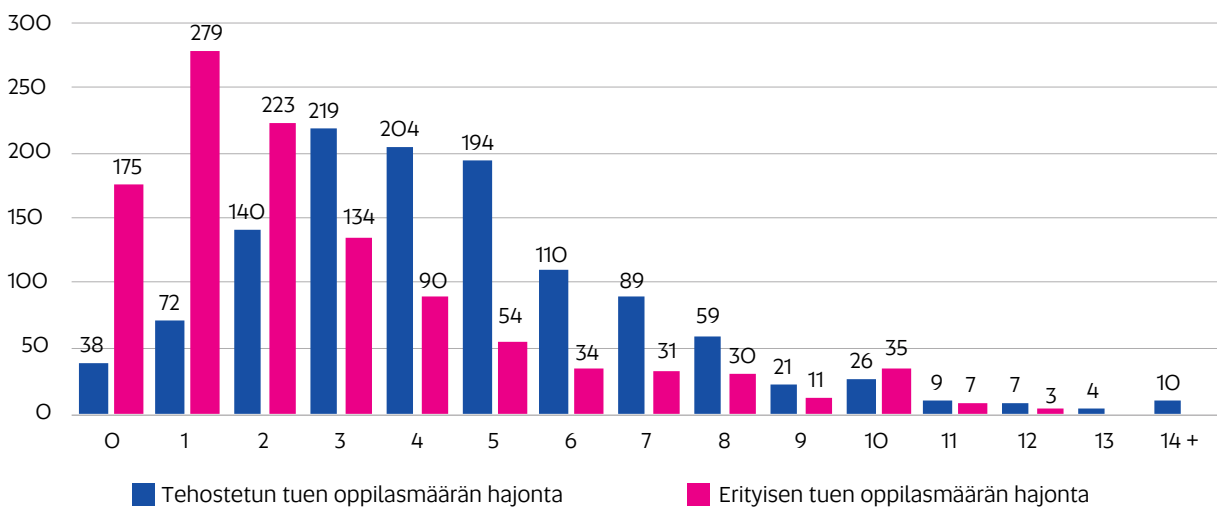
Vastaajilta kysyttiin, paljonko heillä on erilaista tukea tarvitsevia oppilaita enimmillään yleisopetuksen ryhmissään. Ryhmissä, joissa oli eniten tukea tarvitsevia oppilaita, oli tehostetun tuen oppilaita keskimäärin noin 4,5 ja erityisen tuen oppilaita 2,7. Vastaajista puolet (48 %) opetti tällä tunnilla yksin, neljäsosa (26 %) yhdessä avustajan kanssa, joka kymmenes (10 %) yhdessä erityisopettajan kanssa, 3 % yhdessä resurssiopettajan kanssa ja loput 13 % yhdessä jonkun tai joidenkin muiden kanssa. Vaihtoehto ”yhdessä jonkun tai joidenkin muiden kanssa” oli selittävän avokysymyksen perusteella valittu erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa asian suhteen oli paljon vaihtelua tai opetus tapahtui yhdessä toisen luokan- tai aineenopettajan kanssa.

Lisäksi kyselyyn vastanneista noin kolmasosalla (34 %) oli ryhmässään erityisen tuen oppilaita, joilla on kyseisen oppiaineen oppimäärä yksilöllistetty.

Kyselyn perusteella on siis selvää, että opetusryhmät ovat usein hyvin heterogeenisiä joukkoja erilaisia oppijoita, jotka eroavat kielelliseltä taustaltaan ja tuen tarpeiltaan. Tyypillistä myös on, että ryhmää opetetaan yksin, jolloin kaikkien ryhmään kuuluvien oppilaiden tarpeet ovat yhden opettajan vastuulla. Tällöin olisikin erityisen tärkeää, että ryhmään kuuluvien oppilaiden tuen tarpeet otettaisiin huomioon ryhmän koossa. Kyselyn perusteella näin ei kuitenkaan juuri tapahdu.

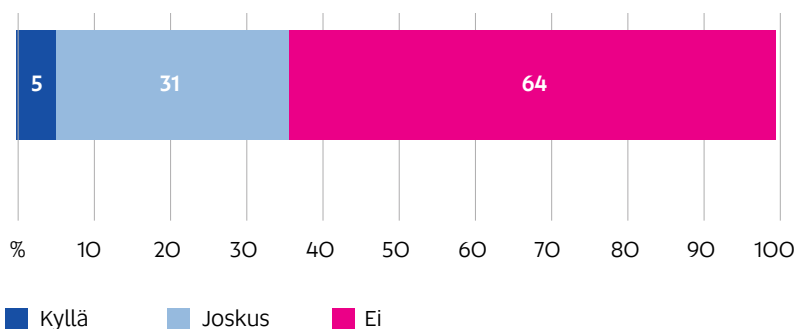
Tulosten mukaan tukea tarvitsevien määrä yleisopetuksen ryhmissä huomioidaan ryhmäkokoja pienentävästi vain harvoin. Tarpeet oli huomioitu ryhmäkoossa lähtökohtaisesti vain 5 prosentilla, joskus 31 prosentilla ja 64 prosentilla ei lainkaan. Luokanopettajat kokivat tukea tarvitsevien määrän huomioimisen ryhmäkoossa tapahtuvan vielä muita vastaajia harvemmin. Tämä on OAJ:n mukaan hyvin huolestuttavaa, koska jos opetus halutaan järjestää pääsääntöisesti inklusiivisesti, silloin on huomioitava, että tukea tarvitsevat oppilaat vaativat muita enemmän opettajan aikaa ja apua. Jos jo muutenkin suuriin ryhmiin tuodaan useampia tukea tarvitsevia oppilaita eikä tätä huomioida ryhmäkokoja pienentävästi, tästä kärsivät sekä tuen tarvitsijat että kaikki muutkin opetusryhmän oppilaat.

Tehostetun tuen ja erityisen tuen oppilasmäärien hajonta niissä vastaajien opetusryhmissä, joissa tuen tarpeen oppilaita on eniten

Kaavio 8. Eniten tukea tarvitsevia oppilaita sisältävät opetusryhmät

Tukea tarvitsevien oppilaiden määrä yleisopetuksen ryhmässä huomioidaan ryhmäkokoja pienentävästi

Kaavio 9. Tukea tarvitsevien oppilaiden määrän huomioiminen ryhmäkoossa

Yleisenä periaatteena inklusiota voi pitää kannatettavana, mutta se ei voi toimia ilman riittävän pieniä ryhmäkokoja ja riittävää opettajaresurssia. Olisikin ensiarvoisen tärkeää saada tulevassa lainsäädännössä rajattua sekä ryhmäkokoja että tukea tarvitsevien oppilaiden määrää yleisopetuksen ryhmässä. Nykyään ryhmäkokosäädökset koskevat ainoastaan erityisluokkia, mikä ei tue inklusiivista opetusta.

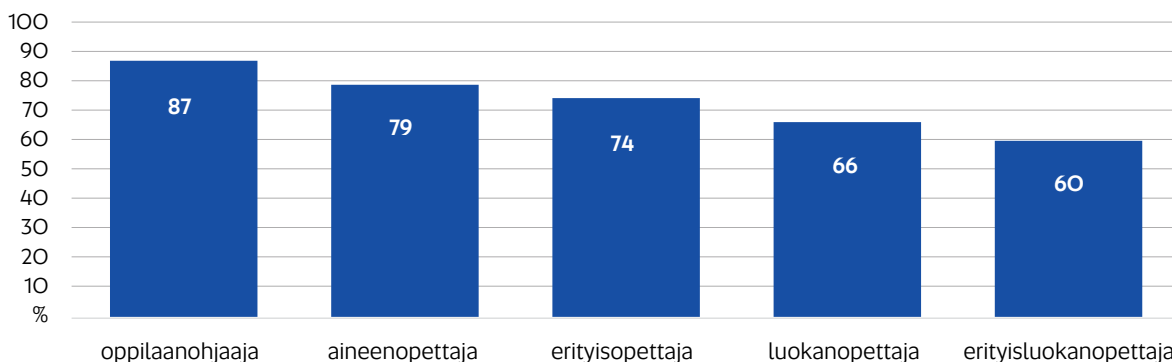
Oppilasta ei voida vain heittää yleisopetuksen ryhmään ajatuksella, että siellä se menee muiden mukana.”

3.2.2 Suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2) oppilaiden määrä opetusryhmissä

KYSELYYN VASTANNEISTA 71 % kertoi opetusryhmässään tai -ryhmissään olevan suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2) -oppilaita. S2-oppilaita oli erityisesti oppilaanohjaajien, aineenopettajien ja erityisopettajien ryhmässä. Eniten S2-oppilaita sisältävällä oppitunnilla vastaajilla oli keskimäärin n. 4,5 S2-oppilasta. Tällä tunnilla 60 % ilmoitti opettavansa ryhmää yksin, 18 % avustajan kanssa, 13 % jonkun muun kanssa, 4 % erityisopettajan kanssa, 3 % yhdessä S2-opettajan kanssa ja 2 % resurssiopettajan kanssa.

Kuntaliiton⁴ mukaan maahanmuuttotustaisten oppilaiden määrä Suomen peruskouluissa on tällä hetkellä n. 10 %. Ennusteen mukaan maahanmuuttotustaisten

Onko ryhmässäsi/ryhmissäsi S2-opetuksen oppilaita? (N=1413) Kyllä-vastaukset

Kaavio 10. Opettajat, joiden yleisopetuksen opetusryhmässä on S2-oppilaita

⁴ <https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2024/kunnat-haastavassa-tilanteessa-kun-perusopetuksessa-olevien-lasten-maara-vahenee>

oppilaiden määrä perusopetuksessa tulee olemaan 16 % vuoteen 2030 mennessä, pääkaupunkiseudulla jopa 30 %. OAJ:n painottaa, että S2-opetus tulee aloittaa jo varhaiskasvatuksessa ja jatkaa opetusta toisen asteen loppuun. S2-opetuksen määrää tulee lisätä kaikilla koulutusasteilla.

3.2.3 Valmistavan opetuksen lainsäädäntöä kehitettävä

PERUSOPETUKSEN VALMISTAVA opetus on tarkoitettu oppilaille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ja muut kouluvalmiudet eivät riitä esi- tai perusopetuksen tavallisessa ryhmässä opiskelemiseen. Valmistava opetus vastaa laajuudeltaan vuoden oppimäärää. Perusopetukseen valmistavan opetuksen tarve ja määrä ovat lisääntyneet viime vuosina paljon, kun maahanmuuttotaustaisia ja pakolaisia on tullut maahan aiempaa enemmän. Viimeisimpänä pakolaisryhmänä ovat saapuneet ukrainalaiset.

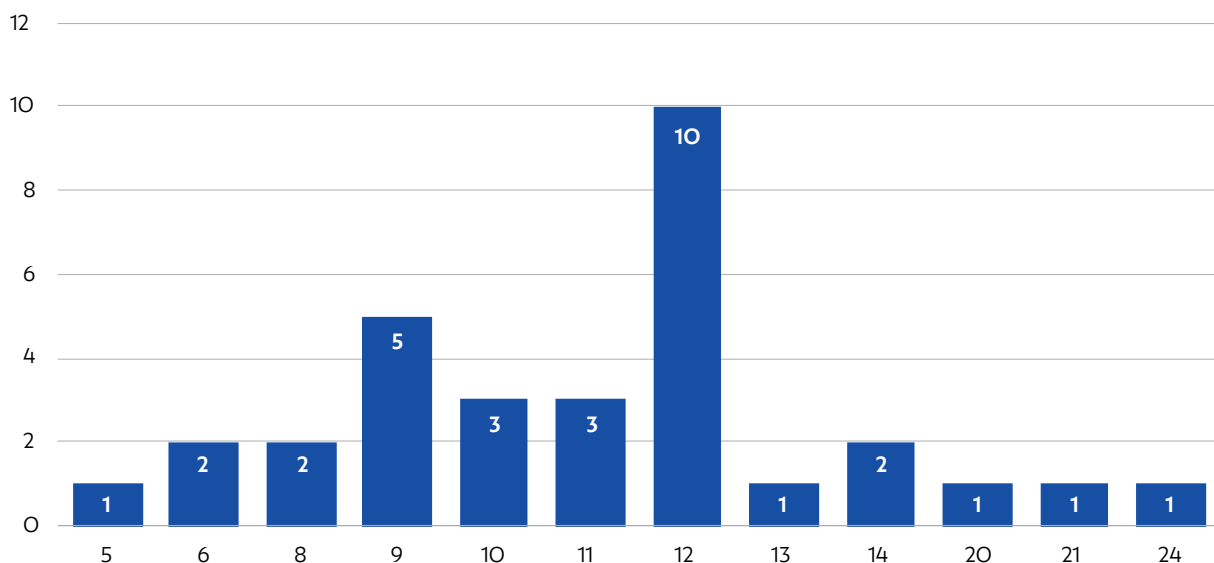
Tarvetta ottaa vieraskielisten lasten määrän kasvu huomioon perusopetusta kehitettäessä korostetaan myös vuoden 2023 hallitusohjelmassa. Lisäksi hallitusohjelmassa luvataan mahdollistaa valmistavan opetuksen jatkuminen

kahdeksi vuodeksi.⁵ OAJ:n mielestä on erittäin tärkeää, että valmistavan opetuksen lainsäädäntöä uudistetaan, jotta se olisi jatkossa mahdollisimman laadukasta. Nykyinen lainsäädäntö ei esimerkiksi velvoita kuntia järjestämään perusopetukseen valmistavaa opetusta. Valmistavan opetuksen opettajille ei myöskään ole kelpoisuusvaatimuksia ja ryhmäkokosuositus, 8–10 oppilasta, ei ole velvoittava. Selvitimme tässä kyselyssä, millainen valmistavan opetuksen nykytilanne on ja miten opettajat siihen suhtautuvat.

Kyselyyn vastanneista 2 %, eli 34 vastaajaa, kertoi opettavansa valmistavan opetuksen luokkaa. Lisäksi kaikista kyselyyn vastanneista viidesosalla (19 %) on ryhmässään valmistavan opetuksen oppilaita. Valmistavan opetuksen oppilaat ovat siis olennaisesti osa oppilaitosten arkea. Niillä, joilla on valmistavan opetuksen oppilaita omassa perusopetuksen ryhmässään, on keskimäärin 2,6 tällaista oppilasta.

Valmistavan opetuksen luokilla keskimääräinen ryhmäkoko on kyselyn mukaan noin 11,5. Tulosten mukaan joissakin valmistavan opetuksen luokissa oli jopa 21 tai 24 oppilasta. Tämä on huolestuttava tulos. OAJ vaatiikin, että opetushallituksen suosituksesta valmistavan opetuksen ryhmäko'oista (8–10 oppilasta) tehdään koulutuksen järjestäjiä velvoittavia.

Valmistavan opetuksen ryhmäkokojen jakauma

Kaavio 11. Valmistavan opetuksen ryhmäkoot

⁵ Valtioneuvoston julkaisu 2023:58.
<https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/5/1>.

Kyselytulosten perusteella valmistavan opetuksen luokkaa opettavat kokevat oppilaidensa integraation perusopetuksen ryhmiin sujuvan puutteellisesti. Vastaajista noin kolmasosa (34 %) koki integroimisen sujuvana, kun 41 % kertoi sen toimivan vain osittain ja viidesosa (19 %) piti sitä toimimattomana. Lisäksi 6 % ei osannut sanoa. Kielen oppimisen kannalta on tärkeää, että kieltä pääsee mahdollisimman varhaisessa vaiheessa harjoittelemaan natiivipuhujien kanssa. Tulos kuitenkin kertoo siitä, että koulun rakenteita ja toimintatapoja tulee kehittää niin, että integrointi on sujuvaa ja tuloksellista.

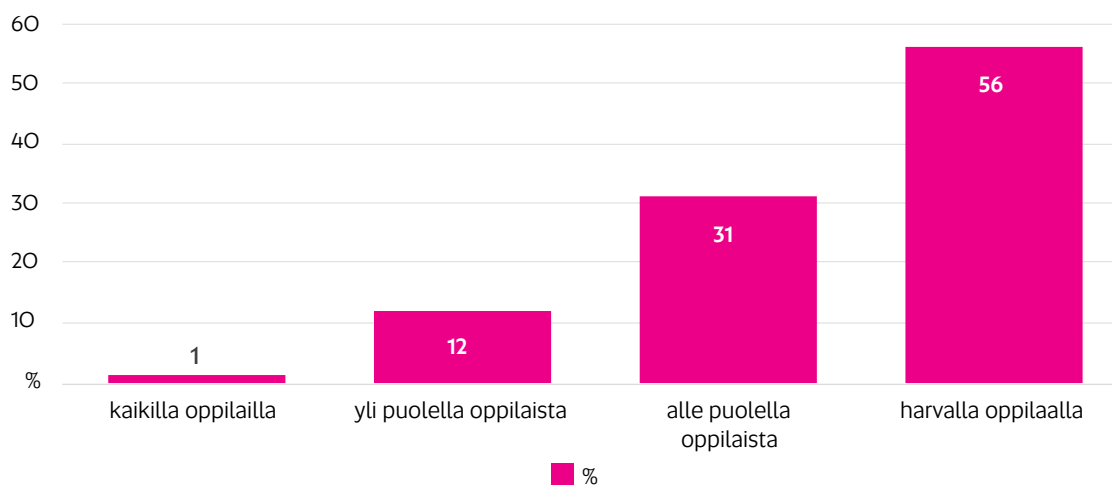
Keskimäärin valmistavan opetuksen oppilaita integroitiin kyselyn perusteella 3,2 tuntia viikossa taito- ja taideaineiden tunneille, 2 tuntia viikossa matematiikan tunneille, 1,8 tuntia viikossa englannin tunneille ja 1,25 tuntia viikossa muiden oppiaineiden tunneille. Vastaajien määrä näiden kysymysten kohdalla oli tosin erityisen pieni.

“Luokan- ja kieltenopettajat tarvitsevat täydennyskoulutusta integroinnin toteuttamiseen. Koulun toimintakulttuuria pitäisi kehittää siihen suuntaan, että koko koulu on valmis ottamaan valo-oppilaan vastaan. Kielitietoisien ja monikielisen opetuksen toteuttaminen ei ole kaikille opettajille itsestään selvää. Integroinnin lisäksi aikaa täytyisi

olla integraatioluokan oppilaisiin tutustumiseen ja yleisopetuksen luokan oppilaiden kasvattamiseen valo-oppilaiden kanssa vuorovaikutukseen, jotta oppilas kokisi olevansa osana ryhmää. Integrointi on äärimmäisen tärkeää kielen oppimisen ja vertaisryhmän kanssa oppimisen kannalta, mutta eri taustoista tulevien oppilaiden taitotason selvittäminen on hankalaa. Integrointi ei kohdistu aina oikein esim. matematiikassa ja tai englannissa, joiden taidot rakentuvat kuitenkin vähitellen ja kumuloituvasti. Pelkkä valo-open antama opetuskaan ei ole tutkimusten mukaan tehokkain keino oppia kieltä.”*

Ne vastaajat, joiden perusopetuksen ryhmissä on valmistavan opetuksen oppilaita, kertovat yksivuotisen valmistavan opetuksen olevan liian lyhyt aika oppia koulun käytänteitä, kulttuuria ja opetuskieltä. Heistä 87 % kertoi, että vain alle puolella tai vain harvalla oppilaalla on valmistavan opetuksen jälkeen riittävät perustaidot. Lopuista vastaajista 12 % koki yli puolilla ja ainoastaan 1 % oppilaista olevan riittävät perustaidot valmistavasta opetuksesta tullessaan. Kysyttäessä suoraan, onko noin vuosi riittävä aika valmistavaa opetusta, vastaajista 83 % vastasi ei, 10 % ei osannut sanoa ja 7 % vastasi kyllä. Ehdotus valmistavan opetuksen pidentämisestä kahteen vuoteen sai kyselyssä kannatusta 90 % vastaajilta.

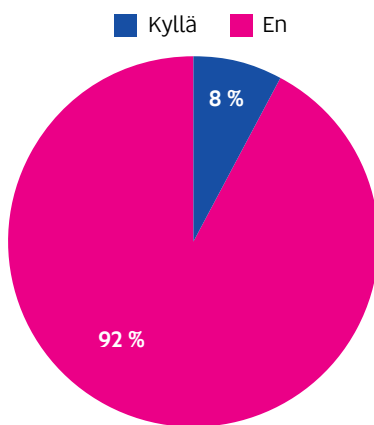
Onko oppilaillasi valmistavan opetuksen jälkeen mielestäsi riittävät perustaidot? (N=309)

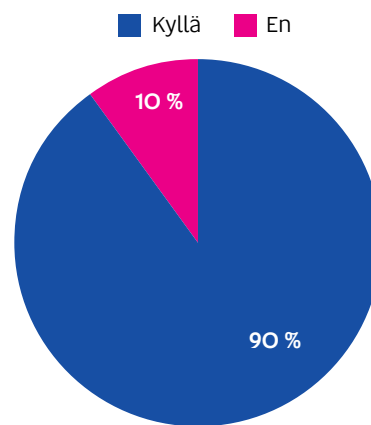
Kaavio 12. Riittävät perustaidot valmistavan opetuksen jälkeen

* Kommentin valo-opettajalla tarkoitetaan valmistavan opetuksen opettajaa.

Onko noin vuoden mittainen aika valmistavassa opetuksessa riittävä aika oppilaille oppia koulun käytänteitä, kulttuuria ja opetuskieltä? (N=314)

Kannatatko hallitusohjelmakirjausta valmistavan opetuksen pidentämisestä kahteen vuoteen? (N=311)

Kaavio 13. Vuoden kestävä valmistava opetus

OAJ kannattaa valmistavan opetuksen lainsäädännön kehittämistä siten, että tarpeen tullessa oppilaille olisi mahdollisuus käydä valmistavaa opetusta kahden vuoden ajan. OAJ:n hallitusohjelmatavoitteisiin oli kirjattuna kaksivuotisen valmistavan opetuksen mahdollistaminen. On hienoa, että valmistavan opetuksen kehittämiseen on varmistamassa rahoitusta. Tämä ei kuitenkaan ole ainoa tärkeä valmistavassa opetuksessa uudistettava asia.

Lisäksi OAJ vaatii, että lakiin kirjataan oppilaalle subjektiivinen oikeus valmistavaan opetukseen. On säädettävä opettajankelpoisuusasetus, jotta voidaan varmistaa valmistavan opetuksen tapahtuvan aina ammattitaitoisen opettajan toimesta. Opettajankoulutusta tulisi kehittää kieli- ja kulttuuritietoisemmaksi ja uusille opettajille olisi tärkeää lisätä osaamista siihen, miten oppilaita opetetaan, kun yhteinen kieli puuttuu. Täydennyskoulutuksen tulisi tukea jo opettajana olevien kieli- ja kulttuuritietoista osaamista.

Erityisen tärkeää olisi varmistaa oppilaille vahva kielellinen tuki oppilaan siirryttyä valmistavasta opetuksesta perusopetukseen. Edes kaksi vuotta kestävä valmistava opetus ei välttämättä ole riittävä, jos kieltä ei pääse riittävästi

harjoittelemaan natiivipuhujien kanssa, ja jos siirtyminen valmistavasta opetuksesta perusopetuksen ryhmään on oppilaille liian suuri hyppäys. OAJ:n mielestä tuetulla kielellisellä opetuksella, joka toteutetaan samanaikaisopetuksena eri oppiaineiden tunneilla suomi tai ruotsi toisena kielenä opetuksen lisäksi, voitaisiin korjata paljon nykyisistä ongelmista. Tällöin kaksivuotista valmistavaa opetusta tarvitsisi vain pieni joukko oppilaista.

Edelleenkin pitäisi kouluttaa vastaanottavia opettajia kielitietoisesta opetuksesta ja positiivisesta vastaanotosta. Myös rehtoreiden tietoisuutta pitäisi parantaa. Jos rehtori osaisi heti osoittaa tulevan yleisopetuksen luokan, oppilaat voitaisiin integroida heti tuleviin ryhmiinsä.”

3.2.4 Resurssiopettajista apua suuriin ja monimuotoisiin ryhmiin

OAJ on jo pitkään ehdottanut lisäresurssiksi kasvaviin ja moninaistuviin opetusryhmiin resurssiopettajia, jotka olisivat osaltaan helpottamassa tilannetta opetusryhmissä. Resurssiopettajan tulee olla kelpoinen eli opettajankoulutuksen saanut, mielellään kokenut opettaja, jonka työpanos toisen opettajan kollegana mahdollistaa esimerkiksi suuren ryhmän jakamisen kahteen pienempään ryhmään ja näin turvaa paremmin jokaisen oppilaan mahdollisuuden saada opettajan huomiota. Tässä kyselyssä selvitettiin, kuinka tyypillistä resurssiopettajien hyödyntäminen kouluissa on, ja kokevatko vastaajat resurssiopettajat tarpeelliseksi voimavaraksi.

Vastaajista hieman alle puolella (44 %) on ollut omassa luokassa resurssiopettaja. Noin neljäsosa (26 %) oli itse toiminut resurssiopettajana. Tarve resurssiopettajille on tulosten perusteella kuitenkin suurempaa kuin millä tasolla sen hyödyntäminen vielä on. Noin kahdeksan kymmenestä vastaajasta (81 %) ilmoitti haluavansa tunneilleen mukaan resurssiopettajan. Lisäksi yli puolet (56 %) kertoi olevansa itse halukkaita toimimaan resurssiopettajana esimerkiksi ylityötuntien saamiseksi. Kun vastaajilta kysyttiin yleisesti OAJ:n vaikuttamistyöstä, resurssiopettajien määrän lisääminen oli heille viidenneksi tärkein asia, jonka eteen OAJ:n tulisi tehdä vaikuttamistyötä.

Luokanopettajat olivat muita ryhmiä enemmän edustettuina niin resurssiopettajina toimineissa kuin resurssiopettajia luokassaan hyödyntävissä. Omassa luokassa resurssiopettajia oli ollut 58 % luokanopettajista ja heistä 32 % oli toiminut itse resurssiopettajana.

Aineenopettajilla oli muita vähemmän ollut omassa luokassa resurssiopettajia (39 %). He olivat kuitenkin yhtä halukkaita resurssiopettajien hyödyntämiseen ja niinä toimimiseen. Erityisopettajat kokivat kaikista vähiten tarvetta resurssiopettajille omilla oppitunneillaan. Heistäkin puolet (50 %) haluaisi, että ainakin osalla pitämistään tunneista olisi mukana resurssiopettaja.

Vastaajilta kysyttiin avokysymyksellä, miten resurssiopettajan tehtävää tulisi kehittää. Eniten vastauksissa nousi esille tarve yhteissuunnittelulle opettajan ja resurssiopettajan kanssa. Lisäksi peräänkuulutettiin sitä, että resurssiopettajia tarvittaisiin lisää ja heitä tulisi palkata aiempaa enemmän.

Resurssiopettaja on tosi tarpeellinen, mutta arviointivastuu ja yhteissuunnittelu on tehtävä sovitusti. Eli ei vain mukana tunnilla "ylimääräisenä" aikuisena vaan tiiviinä osana tiimiä."

Tulokset yleisesti viittaavat siihen, että resurssiopettajien aiempaa suurempi hyödyntäminen voisi olla keino ratkaista suurten ryhmäkokojen ja oppilaiden tuen tarpeiden tuomia haasteita sekä lisätä työrauhaa. Yhteistyön laadun parantamiseksi resurssiopettajan ja ryhmän oman opettajan väliin yhteissuunnitteluun on kuitenkin varattava riittävästi yhteissuunnittelu-aikaa.

3.3 Oppimisen tuki koetaan riittämättömäksi

OPPILAIDEN HEIKENTYVIEN oppimistulosten ja perustaitojen valossa on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että oppimisen tukea on aina tarvittaessa saatavilla riittävästi, ja että se on laadukasta. Kyselyn avulla pyrittiin selvittämään opettajien kokemuksia oppimisen tuen järjestelyistä ja toteutumisesta perusopetuksessa.

Vastaajista 76 % kertoi antavansa oppilailleen tukiopetusta. Kuitenkin lähes puolet (47 %) vastaajista piti oppilaidensa saamaa tukiopetusta riittämättömänä. Suurimpana syynä tukiopetuksen riittämättömyyteen vastaajat pitivät sitä, ettei omaan (62 %) tai oppilaan (57 %) lukujärjestykseen sovi tukiopetusta. Lisäksi kolmasosa (32 %) koki, ettei tukiopetusresursseja ole riittävästi eikä tukiopetusta sen seurauksena saa pitää. Neljäsosa (25 %) valitsi vaihtoehdon ”muu syy, mikä?” ja avovastauksissa selittävänä tekijänä esille nousivat erityisesti jaksamisen puute ja muun opetustyön liiallinen kuormitus.

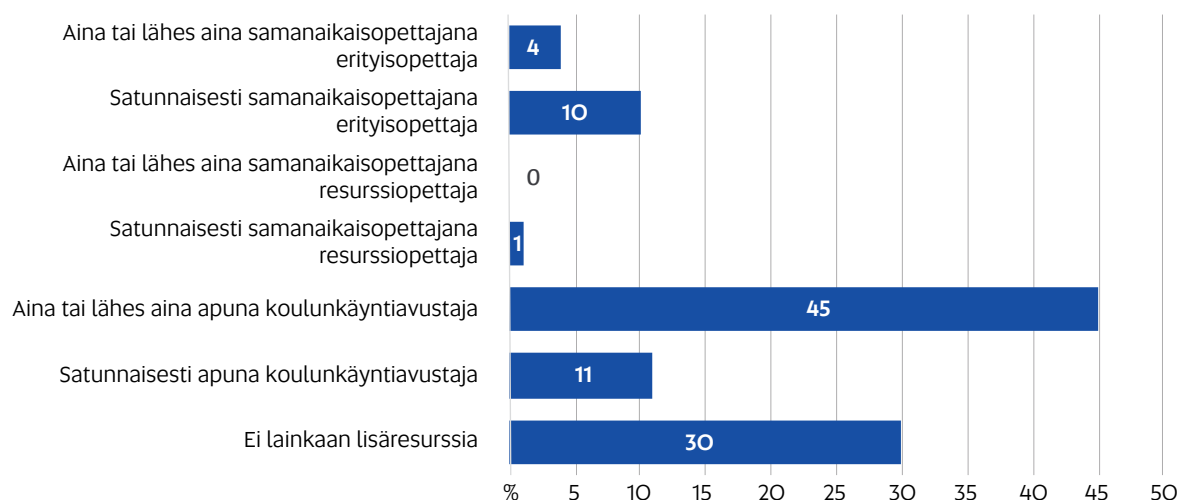
Tukiopetuksen tarvitsijoita on niin monta, että tukiopetus on pakko rajata lyhyisiin jaksoihin. Tämä riittää harvalle.”

Kolmasosalla vastaajista (34 %) oli jossain opetusryhmässään sellaisia erityisen tuen oppilaita, jotka opiskelevat kyseistä oppiainetta yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti. Eniten yksilöllistettyjä oppimääriä oli matematiikassa, äidinkiessä ja kirjallisuudessa sekä vieraissa kielissä. Näiltä vastaajilta, joiden opetusryhmissä oli yksilöllistettyä oppimäärää opiskelevia oppilaita, kysyttiin, millaista lisäresurssi heillä on käytössään näillä oppitunneilla.

Vastaajista lähes kolmasosa (30 %) ei saa lainkaan lisäresurssia yksilöllistetyn oppiaineiden oppilaiden opetukseen. Eniten tarjolla oli koulunkäyntiavustajan apua. Vastaajista 45 prosentilla oli aina tai lähes aina ja 11 prosentilla satunnaisesti oppitunneilla apuna koulunkäyntiavustaja.

Eriyisopettajaresurssia hyödynnettiin melko harvoin. Eriyisopettaja oli samanaikaisopettajana aina tai lähes aina vain 4 prosentilla ja satunnaisesti joka kymmenennellä (10 %). Kaikista vähiten yksilöllistettyjen oppiaineiden opetuksessa hyödynnettiin resurssiopettajia, 0 % aina tai lähes aina, 1 % satunnaisesti.

Yksilöllistettyä oppimäärää opiskelevia oppilaita sisältävien oppituntien lisäresurssi

Kaavio 14. Lisäresurssi yksilöllistetyn oppimäärän oppilaita sisältävillä oppitunneilla

Erityisen tuen kohdalla oli suuria puutteita siinä, pääsevätkö oppilaat tarvittaessa pienryhmään opiskelemaan erityisluokanopettajan opetuksessa. Vain 37 % vastanneista opettajista koki, että erityisen tuen oppilaat pääsevät tarvittaessa pienryhmään opiskelemaan, kun 49 % vastasi näin tapahtuvan joskus ja 13 % vastaajista koki, että oppilaat eivät pääse lainkaan pienryhmään, vaikka heillä olisi siihen selkeä tarve.

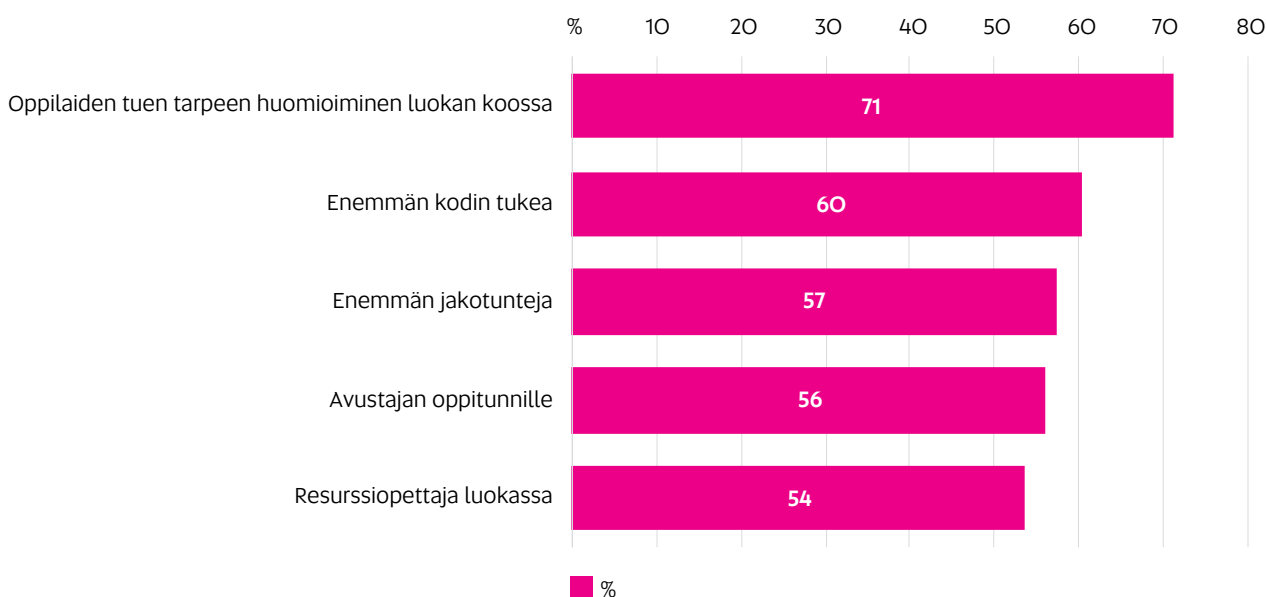
Tämä on erityisen huolestuttavaa, sillä tilanne koskettaa niitä oppilaita, joiden tuen tarpeen on katsottu olevan niin suuri, että heille ei riitä osa-aikainen erityisopetus, joten heille on tehty erityisen tuen päätös. Heidän tulisi niissä oppiaineissa, joissa erityisen tuen tarve on, päästä aina tarvittaessa pienryhmään saamaan erityisluokanopettajan antamaa erityisopetusta.

Myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi vuonna 2022 ratkaisussaan OAJ:n tekemään kanteluun, että erityisen tuen oppilaalla on oikeus saada erityisopetusta kelpoisen erityisopettajan antamana niissä oppiaineissa, joissa hänellä on erityisen tuen tarve. Tähän oikeuteen saada erityisopetusta ei vaikuta se, opiskeleeko oppilas erityisluokalla vai yleisopetuksen luokassa.

Yleisesti kyselyyn vastanneet kokivat oppimisen tuen liian vähäisenä. Yli kaksi kolmasosaa (69 %) piti oppilaidensa saamaa oppimisen tukea riittämättömänä, kun alle yksi kolmasosa (31 %) koki sen riittävänä. Kysyttäessä mitä oppimisen tukea oppilaasi tarvitsisivat lisää, vastaajat nostivat esille eniten oppilaiden tuen tarpeen huomioimisen luokan koossa (71 %), kodin tuen (60 %), jakotuntien lisäämisen (57 %), avustajat (56 %) ja resurssiopettajat (54 %).

Millaista oppimisen tukea oppilaasi tarvitsisivat lisää?

(N=1000) Näkyvissä 5 eniten valittua.

Kaavio 15. Oppilaiden tarve oppimisen tuelle

Kysyttäessä tärkeimpiä kolmea asiaa, joihin OAJ:n tulisi seuraavan vuoden aikana vaikuttaa, oppimisen tuki oli viiden eniten valitun joukossa. OAJ on tiedostanut oppimisen tuen toimimattomuuden jo useiden vuosien ajan ja onkin tehnyt jatkuvasti vaikuttamistyötä, jotta oppimisen tuen lainsäädäntö saataisiin sellaiseksi, että se aidosti turvaa oppilaan oikeuden tarvitsemaan tukeen. Kolmiportaisen tuen lainsäädäntö ei nykyisellään takaa oppilaalle millään tuen portaalla tiettyä tukea. OAJ onkin esittänyt säädöksiä muutettavaksi niin, että oppilaalle ei enää tehtäisi hallinnollista erityisen tuen päätöstä abstraktista tuen portaasta, vaan konkreettisista tukimuodoista.

Samantyyppisiä ajatuksia on myös Petteri Orpon hallitusohjelmassa, jossa lähtökohtana on, että oppimisen tukea selkeytetään ja tuen ketju yhtenäistetään varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Hallitusohjelmassa luvataan uudistaa kolmiportaista tukea koskevaa lainsäädäntöä siten, että perusopetuslailla turvataan jokaiselle oppilaalle riittävä tuki sekä vähennetään opetushenkilöstön hallinnollista taakkaa.

Oppimisen tukea pitäisi hallitusohjelman perusteella jatkossa olla tarjolla yksilöllisesti ja oppilaan tarpeita vastaavasti. Tuen muodoista on tarkoitus saada valtakunnallisesti yhtenäiset, selkeät ja monipuoliset. Myös tarpeellinen pienryhmäopetus sekä erityisluokissa annettava opetus on tarkoituksenaan varmistaa säädöksillä. Hallitus lupaa myös huolehtia tuen toteutumisen kannalta välttämättömien erityisopettajien riittävästä koulutusmäärästä.⁶

OAJ on esittänyt tuen mallia, jossa ratkaisut vaativat säädösmuutoksia, erityisopettajamitoituksia, enimmäisryhmäkokoja ja lisärahoitusta. Päätavoitteena on, että säädetään selkeästi ja täsmällisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuen muodoista. Jatkossa päätöksiä ei siis tehtäisi tehostettuun tai erityisen tukeen siirtymisestä, vaan annettavasta tukimuodosta. Näitä tukimuotoja olisivat mm. pienempi ryhmä tai resurssiopettaja luokassa, omaan luokkaan tuotava osa-aikainen erityisopetus erityisopettajan antamana, vaihtuvassa pienryhmässä yksittäisessä oppiaineessa koko-aikainen erityisopetus erityisluokanopettajan tai ko. oppiaineen aineenopettajan, jolla myös erityisopettajan kelpoisuus

antamana, ja kiinteässä pienryhmässä kaikissa tai useimmissa oppiaineissa koko-aikainen erityisopetus erityisluokanopettajan antamana.

Jotta oppimisen tuen toteuttaminen inklusiivisesti yleisopetuksessa olisi mahdollista, OAJ on esittänyt erityisopettajamitoitusta ja enimmäisryhmäkokoja. Riittävä erityisopettajamitoitus olisi yksi erityisopettaja sataa yleisopetuksen oppilasta kohden (1:100). Enimmäisryhmäkooksi OAJ on esittänyt alkuopetukseen 1–2. luokille 18 oppilasta ja 3–9. luokille 20 oppilasta. Tämän lisäksi olisi syytä saada rajattua tuen tarvisijoiden määrää yleisopetuksen ryhmissä muutama oppilaaseen.

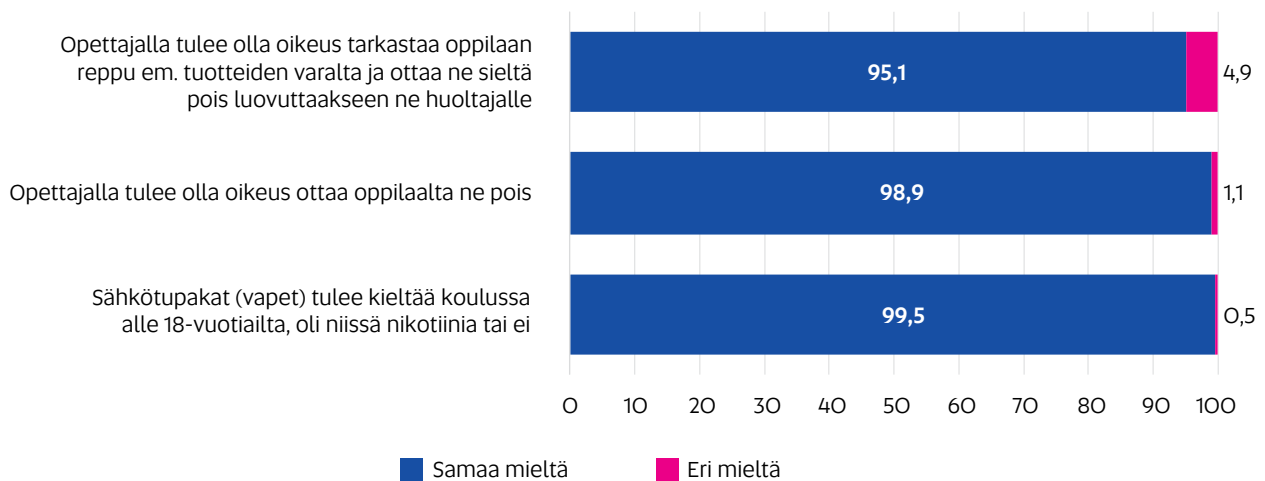
3.4 Opetusta häiritseviin tekijöihin kaivataan mahdollisuuksia puuttua

OPPIMISTULOSTEN KANNALTA on tärkeää, että oppitunneista käytettäisiin mahdollisimman suuri osa itse opetukseen. Tilanne kouluissa nykypäivänä on kuitenkin se, että aikaa menee paljon myös muihin, opetusta häiritseviin asioihin. Näitä ovat esimerkiksi kännykät, sähkötupakat ja muu yleinen kurinpito. Tässä kyselyssä selvitettiin opettajien suhtautumista kouluissa nykyisin käytössä oleviin kurinpitokeinoihin. Lisäksi sähkötupakointiin liittyvää tematiikkaa käsiteltiin sen ajankohtaisuuden takia.

Sähkötupakoihin liittyvien kysymysten tulokset ovat hyvin selkeitä. Vastaajista 99 % oli sitä mieltä, että sähkötupakat tulee kieltää kouluissa alle 18-vuotiailta, oli niissä nikotiinia tai ei. Yhtä suuri osa haluaisi, että opettajilla olisi oikeus ottaa sähkötupakat oppilailta pois. Lisäksi vastaajista 95 % oli samaa tai täysin samaa mieltä sen väitteen kanssa, että opettajalla tulee olla oikeus tarkastaa oppilaan reppu tupakkatuotteiden varalta ja ottaa ne pois luovuttaakseen ne huoltajalle. Vain 5 % vastaajista kertoi olevansa asiasta eri mieltä.

Opetusta häiritsevät asiat olivat kyselyssä jäseniä toiseksi eniten huolestuttava asia ryhmäkokojen jälkeen. OAJ on vaatinut jo pitkään, että kouluihin palautetaan työrauha.

⁶ Valtioneuvoston julkaisu 2023:58.
<https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/5/1>.

Kaavio 16. Opettajien suhtautuminen sähkötupakoihin

Vastaajilta kysyttiin myös, kokevatko he nykyiset kurinpitokeinot kouluissa riittäviksi. Vastanneista 77 % kertoi pitävänsä nykyisiä kurinpitotoimia riittämättöminä. Avovastauksissa kaivattiin erityisesti mahdollisuuksia vaikuttaa kännyköiden käyttöön sekä muutosta kurinpitotoimien, esimerkiksi kasvatuskeskustelujen vaikuttavuuteen. Jälki-istuntojen suorittaminen haluttiin ehdoksi luokalta pääsemiseksi, ja luokalle jättämistä koettiin tapahtuvan harvemmin kuin tarvetta olisi. Monet myös kokivat nykyiset kurinpitotoimet riittäviksi, mutta niiden noudattamiseksi ei nähty olevan tarpeeksi keinoja. Niihin kaivattiin selkeytystä ja niihin liittyvän byrokratian vähentämistä. Myös tarvetta kodin vastuunotolle korostettiin.

Keinot puuttua on vähäiset ja varsinkin tekojen seuraamukset ovat liian kevyitä ja se ilmenee oppilaiden suhtautumisessa saamiinsa "rangaistuksiin".

3.5 Muut kyselyn teemat

3.5.1 Luokanvalvojan työn kuormitus kasvanut

LUOKANVALVOJAN TEHTÄVÄNÄ on huolehtia hänelle määrätyn luokan oppilaiden kasvatuksellisista asioista. Tehtävä edellyttää yhteistyötä toisten opettajien ja koulun muun henkilökunnan kesken sekä koulun ja kodin välillä. Tärkeätä on myös luottamuksellisten suhteiden aikaan saaminen luokan oppilaiden kanssa. Luokanvalvojan työstä maksetaan erillinen korvaus.

Kyselyyn vastanneet aineenopettajat kokevat luokanvalvojan tehtävät huolestuttavan negatiivisessa valossa. 97 % kertoi luokanvalvojen tehtävien määrän kasvaneen viiden viime vuoden aikana. Perusopetuslain 26§:n muutos oli lisännyt luokanvalvojan työtä 95 % vastaajista. Muutoksen tavoitteena on ollut ennalta ehkäistä poissaoloja ja se on velvoittanut kunnat koulutuksen järjestäjänä laatimaan paikalliseen opetussuunnitelmaan suunnitelman, jolla poissaoloja ehkäistään. Laki on tullut voimaan 1.8.2023.⁷

⁷ Perusopetuslaki 628/1998.

Lisäksi vain 32 % koki saaneensa luokanvalvojan tehtävään hyvän perehdytyksen. Yleisesti kyselyyn vastanneista aineenopettajista vain suhteellisen pieni osuus, 36 %, haluaa toimia luokanvalvojana. Huimat 64 % kertoi, ettei halua toimia luokanvalvojana. Tämä on huolestuttavaa, koska työ määrän on koettu kasvaneen eikä siitä maksettava korvaus ole vastaajien mielestä riittävä.

Luokanopettajan toimenkuvan selkeys jakoi kyselyssä mielipiteitä. Aineenopettajista 52 % piti koulussaan luokanvalvojille laadittuja toimenkuvia selkeinä ja 48 % ei. Kodin ja koulun yhteistyöhön oltiin kuitenkin tyytyväisiä. Sen koki toimivana neljä viidestä (80 %) aineenopettajasta.

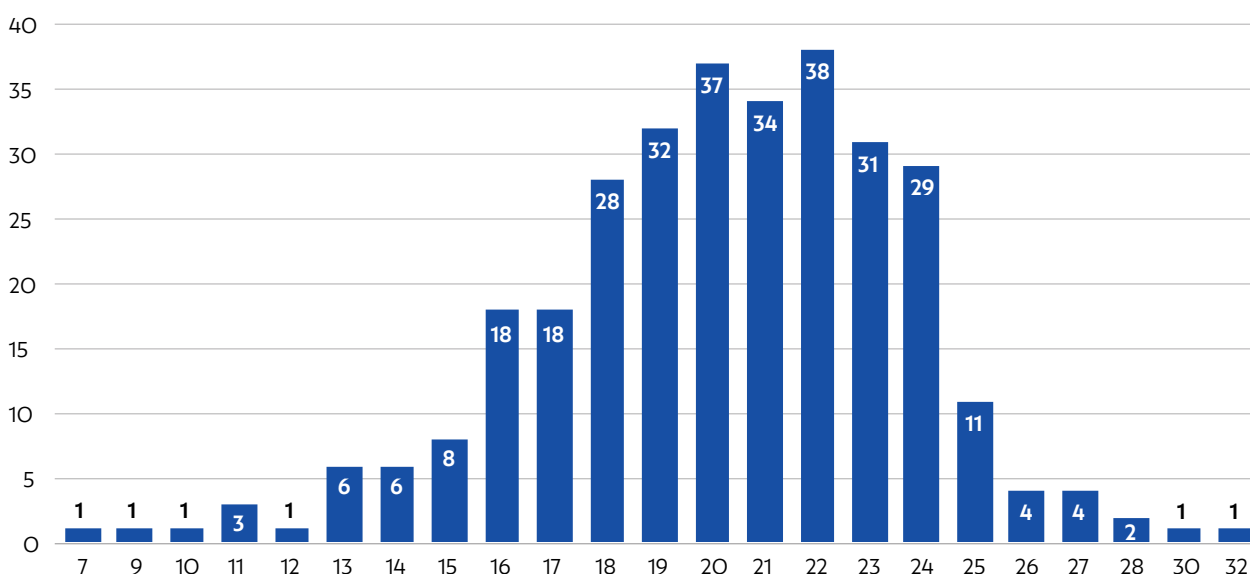
Kyselytulosten perusteella luokanvalvojilla on keskimäärin n. 20 oppilasta valvontaluokallaan. Lisäksi valvontaluokat pitävät sisällään keskimäärin n. 4 tehostetun tuen oppilasta, 1,5 erityisen tuen oppilasta ja 2 S2-oppilasta.

3.5.2 Tarve oppilaanohjaukselle kasvanut oppivelvollisuus uudistuksen myötä

PERUSOPETUKSEN OPINTO-OHJAAJILLE uudeksi tehtäväksi tuli antaa vuosiluokilla 8–9 tehostettua oppilaanohjausta, jota annetaan henkilökohtaisena ja muuna oppilaanohjauksena. Sen aikana oppilaalle laaditaan henkilökohtainen jatko-opintosuunnitelma. Tätä suunnitelmaa ei ole säädetty laadittavaksi muille kuin tehostettuun oppilaanohjaukseen osallistuville oppilaille. Tehostettua henkilökohtaista oppilaanohjausta on ollut velvollisuus antaa 1.8.2021 alkaen.

Oppivelvollisuus uudistus on lisännyt oppilaanohjaukseen liittyviä tehtäviä myös lukuvuoden päättymisen ja jatko-opintojen aloittamisen välisenä aikana. Opinto-ohjaajan tulee antaa kesäajan ohjausta niille oppivelvollisille, jotka eivät ole saaneet peruskoulun jälkeistä opiskelupaikkaa. Työ on toteutettava sopimusmääräysten puitteissa työajalla.

Luokanvalvojen valvontaluokkien oppilasmäärän hajonta

Kaavio 17. Valvontaluokkien oppilasmäärät

Riittävällä opetuksella ja ohjauksella nuorille tulee luoda tarvittava osaaminen myös jatko-opintoihin ja työelämään. Oppilaanohjauksen tavoitteena on jokaiselle nuorelle sopivan henkilökohtaisen opintopolun löytäminen. Lisäksi sillä vahvistetaan koulutukseen kiinnittymistä ja toisen asteen suorittamista sekä jatko-opintoihin tai työelämään siirtymistä. Ohjauksella tuetaan nuorten henkilökohtaisten oppimispolkujen rakentamista.

Vastaajista 36 % kertoi tarpeen oppilaanohjaukseen kasvaneen koulussaan, kun 22 % kertoi, ettei näin ole käynyt ja 42 % ei osannut sanoa. Vaikka yli puolet niistä, jotka osasivat kysymykseen vastata, olivat kokeneet tarpeen kasvaneen, opinto-ohjausresurssia oli lisätty vain joka kymmenen (10 %) vastaajan koulussa. Vastaajista 69 % kertoi, ettei opinto-ohjausresurssia ole koulussaan lisätty ja 21 % ei tiennyt asiasta. Lisäksi huolestuttavan suuri osa vastaajista (17 %) kertoi toimineensa oppilaanohjaajana ilman, että on sitä koulutukseltaan.

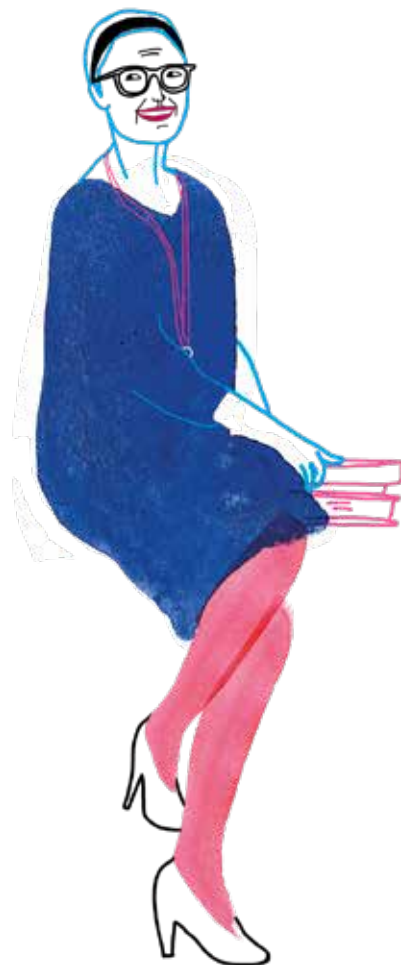
Kysyttäessä oppilaanohjaukseen varattujen resurssien riittävydestä, eniten (49 %) vastaajat kokivat resurssien riittävän melkein laadukkaaseen oppilaanohjaukseen. Kolmasosa (33 %) vastaajista koki, etteivät resurssit riitä laadukkaan oppilaanohjauksen tarjoamiseen omille oppilailleen. Vain 19 % vastaajista koki resurssien olevan riittäviä täysin laadukkaaseen oppilaanohjaukseen.

Kun oppivelvollisuus uudistusta tehtiin, pidettiin hyvänä sitä, että uudet tehtävät korvattaisiin kunnille täysimääräisesti. Nyt näyttää kuitenkin siltä, että valtiolta kuntiin kohdennettu raha juuri opinto-ohjaukseen ei ole löytänyt tietään perille. Tästä OAJ kantoi huolta lakia valmisteltaessa ja nyt vaikuttaa siltä, että aiheesta. Tilanteen seuraamista on syytä jatkaa.

Oppivelvollisuuslakia säädettäessä arvioitiin 1/6 8.-9. luokkalaisista tarvitsevan tehostettua tukiopetusta, mikä tarkoittaa noin 10 000 oppilasta. Rahoitusta lisättiin siksi 3,2 miljoonaa, jolla tehostettua oppilaanohjausta voi antaa kuudesosalle 8-9 luokkalaisista yhteensä 10 tuntia 8-9 luokkien aikana. (ei siis 10 tuntia kummallakin vuosiluokalla vaan yhteensä niiden aikana).

<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200173#idp447685728>

4. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

KYSELYN TULOKSET ovat kiistattomat. Perusopetuksen opettajat kokevat työnsä olevan entistä kuormittavampaa. Suurimpana työtä hankaloittavana epäkohtana kyselyyn vastanneet pitivät liian suurina opetusryhmiä.

Koulutusleikkauksien sijaan tarvitsemme pitkän aikavälin rahoitussuunnitelman, jolla varmistetaan oppimistulosten ja koulutustason nosto.

- ▶ Koulutuksen perusrahoitus on saatettava riittävälle tasolle ja kohdennettava erillinen rahoitus koulutuksen kehittämiseen
- ▶ Koulujen eriytymistä tulee ehkäistä riittävän suuruisella tasa-arvorahalla
- ▶ Suomalaisten koulutustasoa tulee nostaa määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti

OAJ esittää seuraavia keinoja laadukkaamman opetuksen turvaamiseksi

- 1) pienennetään keskimääräistä ryhmäkokoja
- 2) kohdennetaan resursseja ryhmien jakamiseen jakotunneilla
- 3) lisätään kouluihin ryhmissä lisäresurssiksi käytettäviä resurssiopettajia.

Lisähaasteena laadukkaamman opetuksen antamisessa nähdään tukea tarvitsevien oppilaiden määrän kasvaminen jo valmiiksi suurissa ryhmissä. Kyselyn tulosten mukaan tukea tarvitsevien määrä pienentää ryhmäkokoja vain harvoin.

Jotta oppimisen tuen toteuttaminen inklusiivisesti yleisopetuksessa olisi mahdollista, OAJ on esittänyt erityisopettajamitoitusta ja enimmäisryhmäkokoja. Riittävä erityisopettajamitoitus olisi yksi erityisopettaja sataa yleisopetuksen oppilasta kohden (1:100). Enimmäisryhmäkooksi OAJ on esittänyt alkuopetukseen 1–2. luokille 18 oppilasta ja 3–9. luokille 20 oppilasta. Tämän lisäksi olisi syytä saada rajattua tuen tarvisijoiden määrää yleisopetuksen ryhmissä muuttamaan oppilaaseen.

- ▶ OAJ esittää säädettäväksi erityisopettajamitoituksesta ja enimmäisryhmäkoosta, jossa huomioitaisiin tukea tarvitsevien oppilaiden määrä ryhmässä.

Perusopetuslaki ja perusopetusasetus eivät riittävällä tavalla turvaa oppilaiden oikeutta laadukkaaseen perusopetukseen tai oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Liian väljä sääntely mahdollistaa mm. sen, että opetuksen järjestäjä voi jättää antamatta oppilaille näiden tarvitsemaa tukea sekä oppilaan ja opintojen ohjausta. Samoin opetuksen järjestäjä voi muodostaa liian suuria opetusryhmiä, jossa oppiminen ja opiskelu voivat häiriintyä myös sellaisilla oppilailla, joilla ei ole oppimisen haasteita. Tämän vuoksi säädöksiä on täsmennettävä ja selkeytettävä.

- ▶ OAJ vaatii, että oppimisen ja koulunkäynnin tukea koskevia säädöksiä tarkennetaan ja selkeytetään niin, että perusopetuslaissa säädetään oppilaan oikeudesta oppimisen ja koulunkäynnin tukeen, erityisopetukseen ja tarvittaessa erityisopetukseen erityisluokalla tai pienryhmässä.

OAJ on esittänyt nykyisen kolmiportaisen tuen lainsäädännön tilalle tuen mallia, jossa keskiössä ovat laissa säädetty tukimuodot, erityisopettajamitoitus ja enimmäisryhmäkoot. Pää tavoitteena OAJ tuen mallissa on, että säädetään selkeästi ja täsmällisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuen muodoista. Jatkossa päätöksiä ei siis enää tehtäisi tehostettuun tai erityisen tukeen siirtymisestä vaan annettavasta tukimuodosta. Nämä erilaiset tukimuodot pitäisi kirjata lakiin. Nykyisten lakisääteisten tukiovetuksen ja osa-aikaisen erityisopetuksen lisäksi pitäisi selkeästi määritellä ja säätää tukimuotona mm. pienemmästä ryhmästä tai resurssiopettajasta luokassa ja kokoaikaisesta erityisopetuksesta yksittäisessä oppiaineessa tai kokoaikaisesta erityisluokkamuoitoisesta erityisopetuksesta.

- ▶ OAJ vaatii, että tukimuodot määritellään selkeästi ja ne kirjataan lakiin.

Perusopetukseen valmistavaa opetusta tulee kehittää pikaisesti. Oppilaiden kielen osaamista tulee tukea paremmin sekä valmistavan opetuksen aikana että sen jälkeen.

- ▶ Valmistavan opetuksen lainsäädäntö pitää muuttaa siten, että oppilailla on subjektiivinen oikeus valmistavaan opetukseen ja valmistavan opetuksen opettajille säädetään kelpoisuusasetus.
- ▶ Kielellinen tuki valmistavan opetuksen jälkeen tulee kirjata lainsäädäntöön osaksi oppimisen ja koulunkäynnin tukea.
- ▶ Koulujen rakenteita tulee muuttaa siten, että valmistavan opetuksen oppilaita voidaan integroida muun opetuksen yhteyteen eri oppiaineiden tunneille.
- ▶ Opettajilla tulee olla riittävästi aikaa yhteistyön tekemiseen sekä osaamista integroimiseen.
- ▶ Valtion rahoituksen tulee tukea oppilaiden mahdollisuutta olla noin vuotta pidempään perusopetukseen val-

mistavassa opetuksessa tarvittaessa, jotta oppilaan koulukieltä sekä muuta kouluosaamista pystytään tukemaan riittävästi ennen kuin hän siirtyy perusopetukseen.

Koulujen arkea ovat yhä enenevässä määrin hankaloittaneet kaikenlaiset oppitunteja ja työrauhaa häiritsevät asiat. Kyselyssämme suurinta yksimielisyyttä saanut kohta liittyikin juuri tähän teemaan.

OAJ esittää:

- ▶ Matkapuhelimet ja muut älylaitteet on voitava kieltää jo ennaltaehkäisevästi opetuksen ja oppimisen varmistamiseksi.
- ▶ Perusopetuslaissa on täsmennettävä, mitä vaaralliset aineet/kielletty esine ovat ja saako niitä ottaa pois ja miten. Sähkötupakat on kiellettävä kouluissa alle 18-vuotiailta.

Kurinpitokeinot koetaan riittämättömiksi ja niihinkin, mitkä ovat toimivia ja vastaajien mielestä hyviä, kaivataan lisää selkeyttä.

OAJ esittää, että vahvistetaan opettajien ja rehtoreiden puuttumistoimivaltaa:

- ▶ oppilaan opetus on voitava evätä enintään kolmeksi tai viideksi päiväksi
- ▶ opettajan ja rehtorin määräämien rangaistusten suorittaminen on säädettävä osaksi oppivelvollisuutta
- ▶ säädetään perusopetuslakiin pykälä kiinnipitämisen mahdollistamiseksi

Lisäksi OAJ näkee välttämättömänä, että aluehallintovirastolle säädetään mahdollisuus valvoa oma-aloitteisesti kaikkea opetustoimen lakien mukaista toimintaa.

Kuviot

Kuviot

Kaavio 1. OECD, PISA 2022 results, vol. 1	5
Kaavio 2. Perusopetus, vuoden 2020 rahassa	7
Kaavio 3. Perusopetuksen vertailu pohjoismaisittain	8
Kaavio 4. Vastaajien jakautuminen eri opettajaryhmiin	8
Kaavio 5. Pikimmiten muutettavat asiat	9
Kaavio 6. Pienimmän ja suurimman opetusryhmän oppilasmäärän hajonta	10
Kaavio 7. Suurimmat opetusryhmät keskiarvoittain jaoteltuina opettajaryhmittäin	10
Kaavio 8. Eniten tukea tarvitsevia oppilaita sisältävät opetusryhmät	11
Kaavio 9. Tukea tarvitsevien oppilaiden määrän huomioiminen ryhmäkoossa	12
Kaavio 10. Opettajat, joiden yleisopetuksen opetusryhmässä on S2-oppilaita	12
Kaavio 11. Valmistavan opetuksen ryhmäkoot	13
Kaavio 12. Riittävät perustaidot valmistavan opetuksen jälkeen	14
Kaavio 13. Vuoden kestävä valmistava opetus	15
Kaavio 14. Lisäresurssi yksilöllistetyn oppimäärän oppilaita sisältävillä oppitunneilla	17
Kaavio 15. Oppilaiden tarve oppimisen tuelle	18
Kaavio 16. Opettajien suhtautuminen sähkötupakoihin	20
Kaavio 17. Valvontaluokkien oppilasmäärät	21

SEURAA SOMESSA
Facebook/Twitter/Instagram
@oajry

OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ